

Project Herdenking afschaffing slavernij 2023/2024
Doorwerking van het slavernijverleden in praktijk en onderwijs van de GGZ

1. Aanleiding/achtergrond

In 2023 wordt herdacht dat de trans-Atlantische slavernij in 1873 door Nederland -als laatste Europees land-, werd afgeschaft. Op 1 juli 1863 werd de slavernij wettelijk afgeschaft. Keti Koti -het verbreken der ketenen-, valt daarom op 1 juli. De afschaffing gebeurde echter in fasen: na 1863 bleven slaafgemaakten op de plantages in Suriname nog tien jaar onder 'toezigt van den Staat' vallen. Dat betekende nog tien jaar – tot 1873-, gedwongen arbeid op de plantages. Op 17 augustus - Dia di Tula-, herdenkt Curaçao de afschaffing van de slavernij.

Als 'alternatief' voor de inzet van slaven werden in Suriname door de voormalige slaveneigenaren zogenaamde contractarbeiders (onvrije arbeid) geworven in Nederlands-Indië, India en China. Arbeid werd weliswaar (karig) betaald, maar de omstandigheden verbeterden slechts weinig. De plantage-eigenaren werden gecompenseerd, de slaafgemaakten niet.

Slavernij is een van de grootste mensenrechtenschendingen in de geschiedenis. Nederland heeft een groot aandeel gehad in de slavenhandel, ook al was het slavenhouden in Nederland zelf verboden. De psychologische invloeden van het slavernijverleden zijn nog steeds merkbaar, zowel individueel -in transgenerationale traumata-, als in de samenleving en de maatschappelijke verhoudingen, nationaal en internationaal.

Het herdenkingsjaar van de afschaffing van de slavernij door Nederland, vormt de aanleiding voor psychologen, psychiaters en orthopedagogen om aandacht te besteden aan de gevolgen van het koloniale verleden, de slavernij en de slavenhandel, zowel in Nederland, in Suriname en op de Caribische eilanden. Tot dusver is er door psychologen, psychiaters en orthopedagogen, nauwelijks aandacht besteed aan wat het koloniale verleden betekent voor wetenschap en praktijk van de professies. In de opleidingen is er aandacht voor migratie en racisme, maar niet voor de gevolgen van de slavernij, slavenhandel en koloniaal verleden voor personen, families en sociale groepen. De professionals zijn niet geschoold in de invloed van slavernij op de psychische ontwikkeling en de identiteitsvorming; zij hebben in het algemeen geen kennis van de transgenerationale gevolgen van de slavernij als wel de doorwerking ervan op de geestelijke gezondheid van de nazaten van de tot slaafgemaakten. Niet alleen in de opleiding, noch in de classificeringssystemen (o.a. DSM-V) die worden gebruikt, wordt deze invloed onderkend. Noch zijn professionals zich bewust van de invloed van het koloniale en slavernijverleden op de eigen attitude en professioneel handelen.

Dat betekent tevens dat er geen pogingen zijn gedaan om een gemeenschappelijke toekomst uit te stippelen, waarin er een plaats is voor een *'psychologie van herstel'*.

2. Missie

Bewustwording en erkenning van de gevolgen en doorwerking van slavernij, slavenhandel en kolonialisme voor personen, relaties en samenlevingen, met specifieke aandacht voor de professionals in psychologie, psychiatrie en (ortho)pedagogiek.

3. Doelstellingen

- De rol van psychologie, psychiatrie en (ortho-)pedagogiek in de legitimatie en de bestrijding van het verleden en heden van slavernij zichtbaar en kenbaar maken, in de hulpverlening en de wetenschappelijke activiteiten zowel in Suriname, Aruba, Curaçao en Caribisch Nederland als in Nederland.
- Bewustwording en erkenning bevorderen van de psychologische, psychiatrische, pedagogische, sociale en economische gevolgen van kolonialisme, slavenhandel en slavernij.
- Aandacht scheppen voor een meer contextuele en historie gerichte benadering in de GGZ.
- Aandacht genereren voor kolonialisme en slavernij met als doel dat deze worden opgenomen in het academisch en professioneel onderwijs.

Subdoelen

- Door het aangaan van dialogen, leren van elkaars ervaringen, situatie en behoeftes. (Zie activiteit)
- Een kritische houding bevorderen ten aanzien van de westerse diagnostische classificatiesystemen, onderzoeksmethoden en behandelwijzen.
- Een bijdrage leveren aan de maatschappelijke discussie rond het koloniale verleden.
- Kennis verspreiden over de gevolgen van het gezamenlijke doch verdeelde verleden op identiteit, uitsluiting en verbondenheid.
- Aanbevelingen geven voor een vervolg na 2023 voor verbetering van de professionele verantwoordelijkheid en praktijk.

4. Samenstelling team:

Samenwerking van de Surinaamse Vereniging van Psychologen en Orthopedagogen (SPVO), het Netwerk Mensenrechten & Psychologie van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), de afdeling Transculturele Psychiatrie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP), samen met medisch-antropologen en transculturele systeemtherapeuten.

5. Plan van aanpak

5.1. Eindproduct

- **Statement** – breed gedragen- met een heldere visie en aanbevelingen voor vervolgstappen (guidance note). **Streefdatum:** juni 2024.

- Het statement wordt onder de aandacht gebracht van de professionele opleidingen zoals hoger onderwijsinstellingen en postacademische opleidingen, met suggesties voor het onderwijs.

5.2. Activiteiten

1 Publicaties

Artikel I: Blog over de reis naar Ghana met bezoek aan de slavenforten, het graf van Anton Wilhelm Amo en ontmoetingen met collega's.

Artikel II: Publicatie over Anton Wilhelm Amo Afer, een door de WIC meegenomen jongen, die vanuit Amsterdam 'cadeau werd gedaan' aan de hertogen van Braunschweig-Wolfenbüttel en later hoogleraar werd in Jena en Halle.

Artikel III: Gevolgen van de slavernij op de hedendaagse mentale gezondheid vanuit een historisch perspectief .

In de hedendaagse praktijk van Surinaamse en Caribische psychologen, psychiaters en orthopedagogen komen de volgende thema's regelmatig terug: identiteitsvorming, relatievorming, emoties/ emotieregulatie en veerkracht. Door middel van kwalitatief onderzoek en Interviews met historici en wetenschappers uit Suriname, onderzoeken hoe de gevolgen van het slavernijverleden terug te vinden zijn in de hedendaagse praktijk.

Artikel IV

Gevolgen van het slavernijverleden op jonge professionals (psychiatrie en psychologie) in Nederland, Suriname en de ABC-eilanden.

2. Panels / Focusgroepen

Achtergrond en doelstellingen:

- Doel van de bijeenkomsten is om te komen tot erkenning en een breder begrip van het pijnlijke gedeelte verleden en een toenemend bewustzijn bij psychologen, psychiaters en orthopedagogen van de invloed en reikwijdte van het slavernijverleden op individu en samenleving.
- Platform bieden voor uitwisseling van expert meningen in een brede groep van professionals over de verschillende thema's.
- Uitkomst: een document met aanbevelingen voor de verschillende actoren (professionals, beleidsmakers, universiteiten, andere relevante instanties)
- Via digitaal platform, zoom, per thema 90 minuten, elk met 3 korte inleidingen door experts, uit zowel Suriname, de Cariben als uit Nederland, gevolgd door bespreking in break-out rooms.

Thema's:

1.

2. *Perceptie op de identiteit van nakomelingen van slaafgemaakten en van de kolonisator. En de gevolgen hiervan voor de relatie van beide groepen.* Vertoning van de documentaire van Angela Roe *Sombra di koló*. Presentaties van Dr. Manon Sanches en Dr. Angela Roe. Start van het project: datum donderdag 22 juni, 12 AM Paramaribo, 17 PM Amsterdam.
2. *Het effect van het slavernijverleden op de praktijk van de GGZ.* (september – oktober 2023)
3. *Het effect van het slavernijverleden op de hulpverlening aan jeugd en gezin.* (februari – maart 2024)
4. *Het effect van het slavernijverleden op het academisch en postacademisch onderwijs aan psychologen, psychiaters en orthopedagogen.* (mei 2024)

3. Workshop (Online)

- *Bewustwording van de gevolgen van het koloniale en slavernijverleden voor de GGZ praktijk van de hulpverlening.* Glenn Helberg, psychiater (november '23 – januari '24)

Met de volgende onderwerpen relevant voor de professies:

- Intergenerationele gevolgen op Identiteit
- Uitsluiting en discriminatie
- Bewustwording in de beroepsgroep
- Vertegenwoordiging in beroepsverenigingen

4. Bijdragen aan conferenties

- ICP2024, Juli in Prague. *The long-term and current effects of colonialism and enslavement.*
Although England and The Netherlands proclaimed the abolition of slavery more than 150 years ago, the influences are still felt today. This symposium will discuss the relations of the past with nowadays daily and institutional racism. It will discuss the epistemological and methodological influences on psychology, the importance of transitional justice and reparative psychology. In exchange with Caribbean colleagues, multiple perspectives can be explored to initiate an honest dialogue for the future.
- **Bijdragen op de congressen van NIP** (Nederlands Instituut van Psychologen) en de **Afdeling Transculturele Psychiatrie van de NVvP** (Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie). Data: herfst 2023 en voorjaar 2024.

5. PR

- Via sociale media
- Via websites en nieuwsbrieven van de diverse deelnemende organisaties

0 Bureau ondersteuning & budgetbeheer

Actieve deelnemers, Initiatiefgroep

Vanuit de SVPO

Prof. Dr. Manon Sanches, hoogleraar Psychologie aan de Anton de Kom Universiteit, voormalig voorzitter van de vereniging voor psychologen in Suriname.

Manon Sanches is benaderd door Ninsee (Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis) om deel te nemen aan de redactie. Manon zit in de redactie met als thema: doorwerking.

Drs. Maja Heijmans-Goedschalk, voorzitter SVPO

Afdeling Transculturele Psychiatrie van de NVvP

Drs. Kimberley Rakijo, psychiater,

Dr. Katinka Haar, Kind- en jeugdpsychiater

Dr. Marjolein van Duijl, psychiater

Drs. Annerieke Horlings, Kind – en jeugdpsychiater

Dr . Marian Tankink, Antropoloog

Netwerk Mensenrechten en Psychologie NIP:

Drs. Polli Hagens, GZ psycholoog en mede-voorzitter van het *Global Network of Psychologists for Human Rights (GNPHR)*

Drs. Annemieke Verwaal, GZ psycholoog, EMDR europe practitioner

Drs. Marina van Dijk, Transcultureel psycholoog

Drs. Maryanne Breijer, psycholoog NIP

Meer personen en organisaties in de netwerken van de initiatiefnemers worden betrokken in het project.